

Задерака Наталя Миколаївна,
старший викладач кафедри фінансів, обліку та оподаткування,
Лесько Марія Олександрівна.
Національний авіаційний університет.

ПРОБЛЕМИ ТА ШЛЯХИ УДОСКОНАЛЕННЯ ОБЛІКУ НЕМАТЕРІАЛЬНИХ АКТИВІВ

Анотація. Розглянуто проблеми та шляхи удосконалення обліку нематеріальних активів. Запропоновано оновлену класифікацію нематеріальних активів.

Ключові слова: нематеріальний актив, класифікація нематеріальних активів, інтелектуальна власність, бухгалтерський облік, рахунки.

Категорія нематеріальних активів певною мірою є новою для господарської практики України, а також маловивченою і не до кінця розробленою. Однією з основних проблем є нерозуміння категорії «нематеріальні активи» у сучасному вітчизняному обліку. Це призводить до того, що об'єкти, перераховані у Національному положенні (стандарті) бухгалтерського обліку (далі - НП(С)БО) 8 «Нематеріальні активи» [2] та Плані рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств та організацій (далі - План рахунків), насправді не є такими. Відповідно до положень пункту 4 НП(С)БО 8 нематеріальний актив - це немонетарний актив без матеріальної форми, який може бути ідентифікований компанією та утримуватися протягом більше одного року (або бізнес-циклу, якщо він більше одного року) для використання у виробництві, торгівлі, цілях управління або передачі в оренду іншим особам.

Вплив фізичних і розумових здібностей людини, який не має матеріальної форми і може бути використаний для виробництва товарів та послуг, є інтелектуальним продуктом. Після державної реєстрації інтелектуальний продукт стає інтелектуальною власністю, право на яку мають фізичні та юридичні особи, що підтверджується реєстраційним документом (патент, сертифікат, ліцензія на використання) відповідно до чинного законодавства.

Відповідно до Цивільного кодексу України до об'єктів інтелектуальної власності належать: літературні та художні твори; комп'ютерні програми; складання даних (бази даних); виконання; звукозаписи, відеозаписи, трансляції (програми) організацій мовлення; наукові відкриття; винаходи, корисні моделі, проектування промислової продукції; макет (топология) інтегральних мікросхем; пропозиції щодо раціоналізації; сорти рослин; види тварин; комерційні марки, торгові марки (знаки товарів і послуг), географічні зазначення; комерційна таємниця. Таким чином, нематеріальні активи включають лише права інтелектуальної власності.

Термін «недобросовісна конкуренція» в контексті нематеріальних активів відноситься до незаконного використання торговельних марок, знаків продуктів та послуг або будь-яких знаків, а також до незаконного копіювання форм, упаковки, дизайну, прямого копіювання продукції інших підприємств, несанкціонованого використання їхніх назв; умисного розповсюдження неправильної інформації або неточних доказів, що може завдати шкоди діловій репутації або майновим інтересам інших підприємств; отримання, використання та поширення комерційної

Abstracts II International scientific-practical conference «ECONOMIC AND BUSINESS ADMINISTRATION DEVELOPMENT: SCIENTIFIC CURRENCIES AND SOLUTIONS». Kiev, October 21, 2021, National Aviation University. таємниці та конфіденційної інформації, щоб завдати шкоди діловій репутації чи майну інших підприємств.

Захист від недобросовісної конкуренції можна забезпечити через суд. З точки зору бухгалтерського обліку, захист корпоративних прав через суд - це грошові витрати на судові розгляди, метою яких є припинення нечесної поведінки конкурентів, що може зменшити прибуток компанії в майбутньому. Однак валюта - це грошовий актив, тому вона не може бути нематеріальним активом, оскільки це грошові витрати, що гарантують майбутній прибуток компанії (хоча вона не може забезпечити повної впевненості в абсолютній безпеці), а також є витратами майбутніх періодів (відстрочена вартість) [3].

Право на здійснення діяльності дійсно є необхідною умовою, щоб жити, працювати і заробляти гроші, але воно не може бути активом, оскільки право - це не ресурс, а привілей. Отже, витрати на отримання вигоди або економічні вигоди в бухгалтерському обліку - це витрати на управління в майбутньому періоді, які збігаються з витратами на рекламу. Через усі ці відстрочені витрати компанія може бути прибутковою у майбутньому. Однак вони не є активами, тобто ресурсами, і їх слід виключити з нематеріальних активів.

Якщо вилучити всі ці зайві відкладені витрати, то до нематеріальних активів варто віднести:

- 1) право на використання геологічної та іншої природоохоронної інформації;
- 2) товарні права на товари та послуги (торгові марки);
- 3) об'єктні права промислової власності (права на винаходи, права на корисні моделі, права на промисловий зразок, права на сорти рослин та на права власності на технологію);
- 4) авторське право та суміжні права (права на літературні та музичні твори, комп'ютерні програми, бази даних).

Однак ця класифікація не є досконалою. Слово "право" слід виключити, оскільки це не право нематеріальних активів, а сам об'єкт інтелектуальної власності. Це схоже на те, як матеріальні активи відображаються у бухгалтерському обліку. Якщо компанія має основні засоби, ми пишемо "основні засоби" замість "права користування основними засобами". Тому, на нашу думку, класифікацію нематеріальних активів слід представити в дещо видозміненій формі (зі змінами, зазначеними вище) (див. табл. 1).

Таблиця 1

Класифікація нематеріальних активів

Номер суб-рахунку	Назва субрахунку за Планом рахунків	Зміст субрахунку за НП(С)БО 8
1	2	3
121	Винаходи	Обладнання, мікробні штами, культура рослинних клітин, культура клітин тварин
122	Корисна модель	Конструктивне використання обладнання
123	Промисловий зразок	Форма, малюнок, фарбування

1	2	3
124	Сорт рослин	
125	Засоби індивідуалізації	Торгова марка, знак товарів і послуг, знак географічного походження товару
126	Об'єкти авторських і суміжних з ними прав	Літературно-художні твори, комп'ютерні програми, збірники даних, звукозаписи, відео, радіопередачі
127	Компоновка інтегральних мікросхем	
128	Раціоналізаторські пропозиції	
129	Комерційна таємниця	Геологічна та інша інформація, секрети виробництва

Джерело: згруповано автором за інформацією [1]

Висновки. Отже, запропонована класифікація нематеріальних активів наближує облік нематеріальних активів до норм і принципів Європейського Співтовариства, дозволяючи більш точно відобразити в обліку об'єкти інтелектуальної власності (нематеріальні активи).

На законодавчому рівні вигідно регулювати процедури скасування відстрочених витрат та вносити зміни до Плану рахунків бухгалтерського обліку та НП(С)БО 8 «Нематеріальні активи».

Використані джерела:

1. Інструкція про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій: Наказ Міністерства фінансів України від 30.11.1999 № 291. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z-0893-99#Text> (дата звернення: 03.10.2021)
2. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 8 «Нематеріальні активи»: Наказ Міністерства фінансів України від 18.10.1999 № 242. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0750-99#Text> (дата звернення: 03.10.2021)
3. Ткаченко Н.М. Бухгалтерський (фінансовий) облік, оподаткування і звітність: підручник. К.: Алерта, 2016. 928с.